

MODERN SCHOOL: EDUCATION, DEVELOPMENT, UPBRINGING

УДК 378.046-021.68(510)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КИТАЇ

*BASIC SECTORS OF REALIZING GENERAL SECONDARY
EDUCATION IN UKRAINE AND CHINA*

П. В. Пироженко

Актуальність теми дослідження. Якісна освіта громадян є одним з могутніх важелів розвитку економіки, а розвиток соціально-економічної сфери зумовлює постійне зростання вимог до освіти. Таким чином, забезпечення високої, світового рівня якості освіти не можливе без постійного її оновлення. В очікуванні нової масштабної реформи перебуває нині й освіта в Україні.

Постановка проблеми. Попри значну географічну віддаленість та різновекторність, у напрямках реформування освіти цих країн є багато спільного, зумовленого загальними тенденціями розвитку освіти у глобалізованому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумови, чинники, напрями та хід реформування освіти у КНР в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. досліджували такі відомі українські та зарубіжні синологи та компаративісти як Н. Бореvська, Ван Динхуа, Гу Мінюань, Ван Динхуа, О. Заболот-на, Лі Цзихуа, С. Сисоєва, А. Сбруєва, Сяо Су, Уюнтенa, О. Шпарик та інших.

Urgency of the research. Qualitative education of citizens is one of the powerful levers of economic development, and the development of the social and economic sphere leads to a steady increase in the requirements for education. Thus, ensuring a high, world-class quality of education is not possible without its constant renewal. Presently Ukrainian education is expecting for a new large-scale reform.

Target setting. Despite the considerable geographical remoteness and multidisciplinary, the reform of education in these countries has much in common, due to the general trends in the development of education in a globalized world.

Actual scientific researches and issues analysis. Prerequisites, factors, directions and the course of reforming education in the PRC in the late XX - early XXI century. Such well-known Ukrainian and foreign sinologists and comparators as N. Borevska, Wang Dinhua, Gu Mingyuan, O. Zabolotna, Li Jiahua, S. Sysoev, A. Sbrueva, Xiao Su, Ujunten, O. Shparyk and others.

Постановка завдання. Порівняння напрямів освітніх реформ в Україні та КНР.

Виклад основного матеріалу. В статті аналізуються передумови та основні тенденції реформування шкільної освіти в Китаї в кінці ХХ – перше десятиліття ХХІ століття. Висвітлюються напрями розбудови сучасної системи освіти, розкривається сутність покладеної в основу сучасної модернізації освіти концепції, спрямованої на формування якостей особистості («Сучжи цзяююй»), її відмінності від традиційної моделі «школа заради вузу» («Юлі цзяююй»).

Висновки. Поширення інноваційної діяльності в системі шкільної освіти України та КНР відбувається в контексті світових тенденцій розвитку освітніх систем. Перехід до якісно нового змісту освіти потребує запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій. Подальшого дослідження потребує модернізація змісту та методів навчання в обох країнах.

Ключові слова: шкільна освіта, реформування системи освіти в КНР, концепція «Сучжи цзяююй», гуманізація освітнього процесу.

The research objective. Comparison of Educational Reforms in Ukraine and the People's Republic of China

The statement of basic materials. The article analyzes background and the main trends of reformation of the school education in China, in the end of 20th - beginning of 21st century. The article shows the ways for development of the modern education system, contents of the modernization of education's modern concept which supports a formation of personality qualities ("Suzhijiaoyu") and its differences from the traditional model - "school for higher education" ("Iulijiaoyu").

Conclusions. The dissemination of innovation in the school education system of Ukraine and the PRC takes place in the context of world trends in the development of educational systems. The transition to a qualitatively new content of education requires the introduction and dissemination of new ideas, tools, pedagogical and managerial technologies in educational practice. Further research requires the modernization of the content and methods of teaching in both countries.

Keywords: school education, educational reform in China, the concept of "Suzhijiaoyu", humanization of the educational process.

Актуальність теми. Прискорення науково-технічного прогресу, процесів глобалізації, необхідність входження в постіндустріальне інформаційне суспільство, залежність ефективності розвитку національних економік від якості систематичної освіти, отриманої громадянами, обумовлюють і зростання ролі освіти в суспільстві, постійну увагу до неї владних структур та громадськості. Якісна освіта громадян є одним з могутніх важелів розвитку економіки, а розвиток соціально-економічної сфери зумовлює постійне зростання вимог до освіти. Таким чином, забезпечення

високої, світового рівня якості освіти не можливе без постійного її оновлення. В очікуванні нової масштабної реформи перебуває нині й освіта в Україні.

Постановка проблеми. Глобалізація певною мірою уніфікує модернізаційні процеси в шкільній освіті різних країн світу, визначає їх спрямованість. Не винятком стали і такі різні за своєю культурою, історією, традиціями країни як Україна та Китай. Попри значну географічну віддаленість та різновекторність, у напрямках реформування освіти цих країн є багато спільного, зумовленого загальними тенденціями розвитку освіти у глобалізованому світі. Порівняння напрямів освітніх реформ в Україні та КНР і є завданням нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумови, чинники, напрями та хід реформування освіти у КНР в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. досліджували такі відомі українські та зарубіжні синологи та компаративісти як Н. Боровська, Ван Динхуа, Гу Мінюань, Ван Динхуа, О. Заболотна, Лі Цзихуа, С. Сисоєва, А. Сбруєва, Сяо Су, Уюнтена, О. Шпарик та ін. Проте цілісного, системного дослідження процесів реформування системи освіти в КНР на початку ХХІ ст. та його порівняння зі змінами в системі освіти України в українській педагогічній науці досі не проводилось.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порівняльний аналіз систем освіти України і Китаю цікавий для нас ще й тим, що до початку «культурної революції» освіта в КНР будувалась за радянським зразком, з широким використанням радянського досвіду, популяризацією радянської педагогіки і орієнтувалась на задоволення кадрових потреб державної соціалістичної економіки. Практично одночасно (на початку 80-х рр. ХХ ст. в КНР і в кінці 80-х – на початку 90-х в Україні) розпочалося реформування систем освіти в обох країнах. Стартові умови однак були дуже різними – аграрний Китай, з величезним і на четверть неграмотним населенням (згідно перепису 1982 р. неграмотним повністю були 28%, працездатного віку - 15 %) з відсталою економікою на стадії початкової індустріалізації, зруйнованою в роки «культурної революції» системою освіти і Україна – з достатньо розвиненими наукомісткими галузями промисловості, сформованою системою освіти, обов'язковою безоплатною 11-річною середньою освітою. Обидві країни одночасно приступили до розбудови ринкових систем господарювання і створення здатних

підготувати молодь до життя в нових умовах систем освіти. У ході підготовки стратегії реформування уряди обох країн звернулись до світового досвіду, кращих вдалих реформ в розвинених країнах Європи, Азії та США.

Розбудова соціалістичної системи освіти із китайською специфікою за три десятиліття дала разючі результати – з відсталої аграрної держави КНР перетворився на третю державу в світі з виробництва в галузі електроніки та інформатики (за обсягами на першому місці) і вийшов на передові рубежі в галузі високотехнологічних виробництв (нових матеріалів і біотехнологій, нанотехнологій тощо) [1, с. 66].

Таких успіхів Китай досяг перш за усе за рахунок створення однієї із самих потужних у світі систем освіти. В останні десятиліття китайський уряд керується принципом «піднесення економіки за рахунок пріоритетного розвитку науки і освіти» і стратегії тривалого розвитку [2], у результаті чого освіта і підвищення культурного рівня населення набули стратегічного значення для соціально-економічного розвитку країни.

Якщо в КНР реформа освіти пов'язувалась перш за усе із поняттями «розвиток» та «стабільність» то в Україні після здобуття незалежності й умовах високого напруження політичної боротьби розпочалися рішучі й швидкі перетворення в сфері освіти. В результаті, реформування освіти в Україні у 90-ті роки характеризувались відсутністю наступності та стабільності, що призвело до послаблення виховного впливу освіти та посиленням соціальної нерівності у наданні рівного доступу до якісної освіти. Аналіз державних документів щодо загальної середньої освіти в Україні та КНР, праць українських та китайських дослідників освіти дозволив нам виділити такі спільні для обох країн тенденції в розвитку системи шкільної освіти.

В Україні відбувається впровадження нової суб'єкт-суб'єктної, гуманістичної, інноваційної парадигми освіти, що має гуманітарну спрямованість та створює умови для формування в учнів ключових компетентностей громадянина єдиної Європи, інформаційного суспільства та демократичної держави з ринковою економікою. Гуманізація освіти виступає невід'ємною складовою демократизації суспільного життя. Вона являє собою процес створення необхідних

умов задля самореалізації особистості в сучасному просторі, що сприяє розкриттю її творчого потенціалу, формуванню критичного мислення та ціннісних орієнтацій.

Дослідники визначають такі напрями гуманізації освіти в нашій країні: відродження духовності, виховуюче навчання; визначення траєкторії особистої гуманної педагогіки кожного педагога, прагнення до рівноправного спілкування зі своїми учнями; індивідуалізація навчання; перетворення взаємодії педагога й учнів у процесі навчання на засіб їхнього творчого саморозвитку; демократизація управління освітою [4]. Важливим аспектом гуманізації і гуманітаризації освіти в Україні є її поступова деполітизація. У Законі України «Про освіту» вказано, що навчально-виховний процес у навчальних закладах є вільним від втручання політичних партій, громадських, релігійних організацій. Залучення учнів до участі в політичних акціях і релігійних заходах під час навчально-виховного процесу не допускається [5, 6].

В КНР, впродовж останніх 20 років перебудова змісту та структури шкільної освіти також відбувається у напрямі демократизації та гуманітаризації освіти, переходу від традиційної традиційної моделі «школа заради вузу» («Юлі цзяоюй») до моделі «Сучжи цзяоюй» (всебічний розвиток та виховання). У ході реформування школа перестає бути авторитарною, зорієнтованою лише на потреби державної економіки. Поступово, на передній план виступають інтереси дитини, повага до її особистості, гідності, гуманізація взаємин між вихователями та вихованцями. У процесі модернізації зменшується навчальне навантаження на учнів, встановлюються нові взаємовідносини між учасниками навчального процесу, відбувається перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки співробітництва, партнерства і взаємодії. Завдяки змінам, повноцінну середню освіту можуть отримати не лише найбільш талановиті учні, а й практично усі бажаючі. Орієнтація на формування якостей особистості спричиняє постійне якісне оновлення освіти, зміст якої стає все більш прагматичним та фундаментальним, поглиблюється його профілізація та диференціація.

За останні десятиліття в КНР сталися значні зрушення в напрямку зменшення часу, що його витрачають учні загальноосвітньої школи та студенти на громадську роботу. Заборонено відволікати учнів від навчального процесу для участі в

громадських заходах, зменшено час, що його відводять у навчальних планах на політико-ідеологічне виховання. Однак, в змісті шкільної освіти частка ідеологічної складової («Мораль і життя», «Мораль і суспільство», «Ідеологія і мораль», «Вступ до марсизму-маоїзму») залишається досить значною. І хоча в Китаї формується багатопартійна система, вплив на освіту має лише комуністична партія Китаю.

Структура освіти стає багаторівневою і багатоступеневою, відбувається поступова диверсифікація освіти, ускладнення її інфраструктури. В обох країнах запроваджується профільне навчання, розширюється мережа приватних навчальних закладів різного рівня. В Україні та Китаї в останні десятиліття розроблені стандарти освіти за ступенями та рівнями освіти, які конкретизується за освітніми галузями. В Україні стандарти єдині для усіх навчальних закладів на території країни, в КНР вони мають свої відмінності в окремих провінціях, національних автономних округах та містах центрального підпорядкування.

Території китайських шкіл величезні за площею і являють собою міні-містечка з великими стадіонами та спортивними комплексами. Кількість дітей в школах сягає 4000. Заняття розпочинаються о 7.30 - 8.00 і продовжуються до 16.30, тривалість уроку 40 хв. Таким чином діти проводять у школі близько 9 годин. З 11.30 до 14.30 - відпочинок, обід і сон. У першій половині дня, зазвичай після другого уроку, 20-ти хвилинні фізичні вправи на свіжому повітрі. Навчальний день побудований таким чином, що спочатку йдуть більш складні предмети (математика, фізика, хімія, іноземна та рідна мови та ін.), а по обіді більш легкі (фізкультура, малювання, моральне виховання, природознавство тощо). Навчальний рік триває 40 тижнів і поділяється на два семестри, канікули два рази на рік – зимові (трохи більше 1 місяця на свято весни), літні (липень-серпень). Один-два тижні в кінці кожного семестру – екзаменаційні. Розпочинаються заняття в перші тижні вересня і тривають до кінця червня.

Однак, навіть під час канікул китайські діти не відпочивають – на вихідні дні та канікули виносяться додаткові заняття, гурткова робота, мовні, музичні та спортивні класи. Сертифікат про закінчення такого класу, перемогу на конкурсі чи змаганні дає дитині певні переваги при вступі до престижної вищої школи та університету.

Тому ставлення батьків до такого додаткового навчання дуже відповідальне.

У вищій школі учня навчаються практично цілодобово: у суботу та неділю у школі проходять заняття з підготовки до гаокао, додаткові уроки з профільних предметів, консультації. Окрім значного обсягу домашніх завдань після уроків діти відвідують репетиторів та додаткові гуртки різного спрямування, без чого не можливо потрапити до престижного вищого навчального закладу. Дисципліна в китайських школах надзвичайно жорстка. За пропуск без поважних причин 12 уроків учня чекає відрахування.

До початкової школи в Україні зараховуються діти, яким виповнилося 6 років. Тестування з метою оцінки рівня підготовленості дитини до школи не проводиться. Більшість навчальних предметів впродовж 4-х років викладає один учитель – класовод. Зміст навчання складається з інваріантного і варіативного складників. Інваріантний складник реалізується через визначені державними нормативними документами обов'язкові предмети базового плану навчально-виховного процесу – мови (українська, іноземна, національних меншин), математика, природознавство, основи здоров'я і «Я у світі», фізична культура, технології, інформатика. Засвоєння змісту навчальних предметів інваріантного складника відбувається за єдиними програмами, в яких для таких предметів, як мова (українська, іноземна, національних меншин), математика, природознавство, окреслено базовий і поглиблений рівні. Специфіка певного загальноосвітнього навчального закладу має виявляється не у нарощуванні обсягів змісту, а в особливостях його структурування і використанні інноваційних організаційних форм, технологій, методів навчання. Поглиблене вивчення окремих предметів здійснюється за рахунок годин, передбачених для реалізації варіативного складника, а не зменшення годин на вивчення інших початкових предметів базового плану навчально-виховного процесу.

Варіативний складник спрямований на забезпечення диференціації, індивідуалізації, задоволення освітніх потреб груп і окремих учнів з урахуванням умов роботи конкретної школи. На реалізацію варіативного складника у початковій школі відводять 1 годину на тиждень в 1 класі і по 2 години – в 2-4 класах. Варіативний складник може спрямовуватись на індивідуальну роботу з окремими

учнями, проведення групових консультацій, додаткових занять з певних предметів.

Середня освіта в Україні згідно Конституції є обов'язковою та безкоштовною для кожного громадянина. Навчання в середній школі триває 7 років (5 – основна і 2 – старша). В основній школі серед обов'язкових до вивчення навчальних предметів: українська мова та література, алгебра і геометрія, фізика, хімія, біологія, географія, історія (України та всесвітня), фізична культура, інформатика тощо.

В КНР обов'язкова безоплатна освіта триває 9 років (6 – початкова школа, 3 – основна), повна середня – 12 років. Навчання у вищій школі платне, але за відмінні успіхи учень може отримувати стипендію. З 2010 р. розпочалось впровадження загальної середньої 15-річної освіти (3 роки дошкільної освіти).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, попри значні відмінності, шкільна освіта в Україні та Китаї розвивається у напрямку децентралізації, гуманізації, створення сприятливих умов для розвитку особистості, підготовки її до життя у швидко змінюваному світі. Поширення інноваційної діяльності в системі шкільної освіти України та КНР відбувається в контексті світових тенденцій розвитку освітніх систем. Перехід до якісно нового змісту освіти потребує запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій. Подальшого дослідження потребує модернізація змісту та методів навчання в обох країнах.

Список використаних джерел

1. Ян, Ли, 2015. 'Зоны высоких технологий в Китае: поиск, проблемы', *Проблемы Дальнего Востока*, № 4, с. 61 – 68
2. 基础教育课程改革中的效率与公平西南大学. 课程与教学论, 2013 博(Ефективність і справедливість в реформуванні навчальної програми базової освіти. – 2013), [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CDFD&QueryID=8&CurRec=10&dbname=CDFD1214&filename=1013268913.nh>
3. Кремень, В.Г., 2005. 'Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати', К. : *Грамота*, 448 с.
4. Часова, К.С., 'Гуманізація освіти в Україні: теоретичний аналіз', [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/Administrator/Downloads/pptp_2013_4_23.pdf
5. 'Закон України «Про освіту»', [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.zakon.rada.gov.ua>

6. 'Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.1999 № 347', [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>

References

1. Yan, Li, 2015. 'Zony vysokih tehnologii v Kitae: poisk, problem (High-tech zones in China: search, problems)', *Problemy Dal'nego Vostoka*. № 4. s. 61 – 68
2. 基础教育课程改革中的效率与公平西南大学. 课程与教学论, 2013 博(Efektyvnist i spravedyvist v reformuvanni navchalnoi prohramy bazovoi osvity. – 2013), [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : <http://oversea.cnki.net/kcms/detail/detail.aspx?dbcode=CDFD&QueryID=8&CurRec=10&dbname=CDFD1214&filename=1013268913.nh>
3. Kremen, V.H., 2005. 'Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. Stratehiia. Realizatsiia. Rezultaty (Education and Science in Ukraine - Innovative Aspects. Strategy. Realization. Results.)', K. : *Hramota*, 448 s.
4. Chasova, K.S., 'Humanizatsiia osvity v Ukraini: teoretychnyi analiz (Humanization of education in Ukraine: theoretical analysis)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : file:///C:/Users/Administrator/Downloads/pptp_2013_4_23.pdf
5. 'Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (Law of Ukraine „On Education“)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. 'Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.03.1999 № 347 (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11.03.1999 № 347)', [Elektronnyy resurs]. – Rezhy m dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/search>